

שלום כונן

כמה צרכים תמצא
והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמתיו

גמ"ק

כתב הרמב"ם (הלי תלמוד תורה פ"ה הי"ג) "התלמידים מוסיפים חכמת הרב ומרחיבים לכו, אמרו חכמים הרבה למדתי מרבתי ויותר מחברי ומתלמידי יותר מכולם (תענית ז), וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול כך תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה". עכ"ל. כי האמת הטמון מעיני הרב בתחילה ורחוק עדיין מכליותיו, כשהוא מסביר לתלמיד מוצא התלמיד מקום לקושיא ושאלה וכשמוע הרב את הקושיא על ידי זה מתקרב הוא אל פני האמת הטמון ומביא את האמת והנכון לידי גלוי, יוצא שהתלמיד על ידי שאלותיו מקרב את הרב לנקודת האמת. אמר החתם סופר זה מרומז כאן בכתוב "והדבר אשר יקשה מכם". על ידי שאתם שואלים ומקשים, "תקריבון אלי" אתם עוזרים לי לקרב נקודת האמת אלי, "ושמתיו" ובוה מתגלה השמועה וההלכה האמיתית.

1

יצא
שכך

והצרת (א, א)

וכרש"י "במחלוקתו של קורח". ודי זהב היינו חטא העגל שעשו מזהבם כמו שפירש"י בהמשך הפסוק. ותמוה סדר תוכחה שהרי חטא העגל הרבה קודם למחלוקת קורח ועדתו היה. ומהו שהקדים משה בתוכחתו מחלוקת קורח למעשה העגל.

2
קורח
וזהב

אמנם כידוע שחטא העגל נגרם בטעותם של ישראל שדימו שמשה מת. שכן הראה הם השטן דמות מטתו פורחת באויר, והיו ישראל משיבים לתוכחות בענין מעשה העגל כי מרוב דבקותם במשה רבם, הוצרכו לעשות את העגל בהעדר מנהיג אשר יבא לפניהם, וישפיע עליהם מקדושתו להשרות שכינתו יתברך בתוכם. ולאחר מחלוקתו של קורח בטלה תשובתם זו, כי הוכיחו במעשיהם שאין משה רבם חשוב בעיניהם כל כך, כי בנקל נתפתו אחרי קורח ועדתו שקמו מתוך העדה לחלוק עם משה, באמנם כי כל העדה כולם קדושים, ואז נתעורר עליהם ביותר קטרוגו של חטא העגל.

6

11

זהו שהוכיחן משה כי מאחר שחטאתם במחלוקתו של קורח, יש לי להוכיח אתכם על מעשה העגל, כי נסתתמה טענתכם כאילו איחורו של משה גרם לכם, שהרי אינכם צריכים למשה דוקא.

16

הענין שנקראת מחלוקתו של קורח "חצרות", נראה שרמו כאן לטענת קורח כי כל העדה כולם קדושים, ומדוע תתנשא, והיינו שכל ישראל ראויין הם להנהיגה, ואפשר להעמיד מתוכם עוד הרבה חצרות להנהיג מהם את העם, ולא לכם לבדכם ליקח העטרה לעצמכם.

מחלוקת קורח קודמת לחטא העגל

3
חצרות
איכ"ל

והצרות ודי זהב (א, א)

פירש רש"י וחצרות זוהי מחלוקת קרח, ודי זהב מעשה העגל. והקשו המפרשים מדוע הקדים קרח למעשה העגל והרי מעשה העגל קדם לנחלוקת קרח.

1

1 ותרצו דידוע שמשה רבינו למד זכות על עם ישראל במעשה העגל וזוהי
 "לי צוית ולא להם" וכו' ובכך מנה משה רבינו חרון אף מאת ה' לילינו ונת
 עם ישראל, והנה כשבא קרח וטען למשה רבינו כי כל העדה רולנו קושיק
 ופירש רש"י כולם שמעו בסיני ואנכי ולא יהיה לך, פרך בזה קורו אוו הליינו
 זכות של משה רבינו ושוב נתעורר עוון העגל על עם ישראל, לכן משה רבינו
 לא יכל בתחילה להוכיחם על מעשה העגל כי ישיבו לו הרי אנוה ועצוק
 המלצנו זכות עלינו לי צוית ולא להם, ומשום כך בתחילה המינוס יע
 מחלוקת קרח ורק אחר כך על מעשה העגל, כי לאחר מחלוקת קרח ינימ
 יכולים לטעון שוב "לי צוית ולא להם" ויש מקום להוכיחם.

6 (4) סע

11 ויש שתרצו על פי מאי דאיתא במדרש (תנחומא שופטים ...) שכאשר ישועה
 נמצאים במצב של אחדות הרי הקב"ה מוחל להם אפילו על עוון עזרתה ורק
 לפי זה אפשר לומר שלפני שפרצה מחלוקת קורח ועדתו סלנו הקו"ה יע
 ישראל גם על עוון העגל ואילו לא היתה פורצת מחלוקת לא היתה חילוק
 להוכיחם על מעשה העגל שהרי כבר נמחל להם, אולם כאשר קרו קורח וכל
 עדתו וחוללו מחלוקת בישראל נגד משה ואהרן הרי התעורר לינוס וכל
 העגל ונוקף לוובתם של עם ישראל.

11

ומשום כך מקדים משה רבינו בתוכחתו את הרמו למחלוקת קורח ורק
 לאחר כך את הרמו לחטא העגל.

הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשכטיכם וכו' והענו אותי
 ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות (א-יג:יד)

(5) סע

1 ופרש"י החלטתם את הדבר להנאתכם הי' לכם להשיב משה רבינו ממי
 נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא ממך שנצטערת עלי' אלא
 ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים יתמנו עלינו דיינים הרבה אם אין
 מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים עכ"ל וכל הפרשה כולו
 צריך ביאור דהלא עיקר תוכחת משה רבינו לא התחיל אלא מותקרבון
 אלי כלכם והטיף להם תוכחה על ענין חטא המרגלים דהוא העיקר וא"כ
 למה הכניס בכלל כל הענין של מינוי שרי אלפים ושרי עשרות דמאי
 איכפת לנו כעת הלא אין זה נוגע כלל לעיקר דברים של משה רבינו. ועוד
 דהשמיט כאן דכל ענין מינוי השרי אלפים הי' עצת יתרו ולא הזכיר אותו
 כלל. וכבר הקשה כן הרמב"ן וכתב ולא הזכיר משה עצתו בכאן ולא אמר
 דבר בשם יתרו אשר אמר ונראה בעיני שלא רצה להזכירו במעמד כל
 ישראל או שלא יהי' לכבוד לו שיזכיר לדור הזה כי אשה כושית לקח
 ויתכן שהטעם מפני שנמלך בשכינה וע"פ הגבורה נעשה הענין ההוא
 עכ"ל והוא כולו סתום ולא הבנתי ואולי דהי' מוכרת להגיד דיתרו הוא
 חותנו וממילא ידעו דאשה כושית לקח וצ"ע. ואשר נראה לבאר דעיקר
 רצה משה לבאר להם איך הגיעו לחטא נורא כזה של חטא המרגלים בע"ז
 באר להם דהתחלת החטא היתה בהא דעשו קרע בהנהגת משה רבינו את
 כל הכלל ישראל וזהו שאמר להם הי' לכם להשיב ממי נאה ללמוד ועי"ז
 בהייתם מרוצים ללמוד יתרו מאלו הנמנים כשרי אלפים ושרי מאות
 ואינכם צריכים למשה רבינו בעצמו והו התחלת מעונו סמכותו של משה
 רבינו דיכולים למנהיג את הכלל בלעדו ע"י אלו שאינם במדרגתו אבל
 מ"מ הם תלמידיו ויכולים ללמד את העם תורה. ומה דקפחו את סמכותו
 של משה רבינו בא לידי כך דנשלחה אנשים ויתורו את הארץ ואין לנו
 להסתפק בהבטחתו של משה כי היא ארץ זבת חלב ודבש וכמו דכל חטא

6

11

11

11

2

העגל בא ע"י מה שנדמה לכם לרגע כי האיש משה בשש לרדת וראו כבר לעיניהם את מטתו ח"ו כמו"כ אפשר דחטא המרגלים בא ע"י מה שתשש כוחו של משה ואינו כתמול שלשום דה"י כח אחד וזה אחד בהנהגת כלל ישראל בכל דרכיהם מקבלת התורה עד הנה אבל מאז שעניתם טוב הדבר אשר דברת לעשות ולא אמרתם ממי נאה ללמוד מאותו רגע התחיל תששות כזה משה עד שהגיע לידי ותקרבוני אלי כלכם וא"כ הוי הקדמה מעולה להא דירדתם עד לחטא המרגלים. ולכן אף דבעצם עצת יתרו היתה כונה רצוי להקל מעל משה רבינו אבל זה רק עצה טובה למי שעומד מבחוץ כגוי או אפילו כגו צדק אבל לכלל ישראל עצמם נשארה הטענה של ממי ראוי ללמוד.

1
6
6

11 נמצא דשני חטאי כלל ישראל שעליהם עדיין נשאר לדורות הפגם, חטא העגל וחטא המרגלים יונקים ממקור אחד דהיינו רפיון בהנהגת משה רבינו ובשעה שמשה רבינו פעל קצת בהמתקת החטא העגל ע"י מה שנאמר ביוה"כ ויאמר ה' סלחתי כדברך והוריד הלוחות שניות, החטא של המרגלים לא הומתק עד חמשה עשר באב עד שכלו מתי מדבר. ומעניין שלכן איכא במשנה צירוף של הני תרי זמנים שלא היו יו"ט לבני ישראל כיוה"כ וכחמשה עשר באב שכנות ישראל יוצאות וכו'. והיו"ט הוי במיוחד לנשים דהם לא השתתפו בשני החטאים לא בחטא העגל ולא בחטא המרגלים והם מחבבים את הארץ.

14

ולפי הנ"ל יש לפרש בפשיטות הני ג' איכה דלמדו חו"ל במדרש איכה בשלוותם איכה אשא לבדי כפחזותם איכה היתה לזונה ובנבלתם איכה ישבה בדד. דאחד הוליד השני והשלישי כנ"ל.

21

„החזירנו בתשובה שלמה לפניך“

1 „אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך“ — מאי מטעם תשובה שלמה? זאה אנו למדים מהבקשה הסמוכה „סלח רפואה שלמה לחולי עמך“, ברוב המקרים המחלה היא סימפטום של מצב לא תקין של הגוף כולו, ואם הריפוי יתרכז רק בגילוי החיצוני של המחלה, תהיה זו פעולה לא-גמורה, לא שלמה. רק אם יתחקה הרופא אל שרשי המחלה, ויגיש לחולה אמצעי ריפוי מקיפים, אז יזכה החולה לרפואה שלמה.
6 והוא הדין תשובה שלמה — לא תשובה חלקית, קטועה, המתייחסת לחטא המוגדר, המסויים. אלא מבקשים אנו שהקב"ה יחזירנו בתשובה שלמה. תשובה המגיעה לסיבות החטא ולשרשיו, תשובה המחזירה את האדם לשלמותו (מפי הגרש"ב ורנר שליט"א).

7
7
הכח"ה

8

לא תגורו מפני איש כי המושפט

לאלקים הוא (י"א)

1 מכאן מזהירה התורה את דיני ישראל שלא יפתדו מפני שום איש במשפט אלא ידונו וישפטו כפי אמיתתה של תורה.

8
8
הכח"ה

6 ומסופר על הגאון רבי רפאל רבה של המבורג, שכאשר נתכהן להיות רבה של עיר המבורג שהיתה עיר של חכמים וסופרים, ידעו הם איך לקבל את פניו ואיך לחלוק לו כבוד, ובפרט שהרב היה עוד צעיר לימים. והנה לאחר כמה ימים לכהונתו, ניגש אל הרב עני אחד, וביקש להזמין לדין תורה את ראש הקהל.

11 שלח הרב תיכף ומיד את השמש אל ראש הקהל שיעמוד לדין תורה ולתמהונו הגדול סירב ראש הקהל לענות לדין תורה. שלח אליו הרב התראה שניה ולא בא. ואז שלח אליו אזהרה שלישית, שאם לא יענה לדין תורה גם הפעם, יטיל עליו... חרם. הלך השמש בשלישית ובפיו תשובה:

3

הגיע ראש הקהל עם זקני ונכבדי העדה, וברגע שרבי רפאל רצה לומר לו משהו, הקדים אותו ראש הקהל, תקע כפיו בכף הרב, ואמר בקול רם: מזל טוב! עכשיו כבודו נעשה רבה של המבורג! אין כאן עני, אין כאן דין תורה, אחרי שראינו כי אף אם אמנם כבודו גאון גדול בתורה אבל צעיר לימים, ולא נשא פנים אפילו לראש הקהל שהוא חתום ראשון על כתב הרבנות של כבודו, בודאי שנאה ויאה לו לכהן כרב בעירנו. ואכן כעת בדכתנו כולנו מעומק לבנו לכבוד רבינו שליט"א - לך בכוחך זה והושעת את ישראל...

9

וכן מסופר על הגאון רבי שמעלק'ה שבעת שניהן כרבה של ניקלשבורג, היו מקל ותרמיל תלויים דרך קבע על אחד הקירות בבית דינו. שאלוהו פרנסי הקהלה מה ראה סיבה לתלות את שני החפצים הללו על הקיר? השיב להם רבי שמעלק'ה: דעו לכם, אתם - פרנסי הקהילה, כי אצלי אין משוא פנים בדין. יהיה אשר יהיה - אני לא אטה משפט ולא אכיר

11

ראובן זרק ילקוט, ואחריו זרקו שמעון, ונמצא שהמחשב שבתוכו נשבר

10

וכזרק
10

שאלה

מעשה שהיה כך היה במדינת ברזיל.

בחור אלים, ראובן שמו, הגיע לכיתתו בבוקר וגילה כי מונח על מושבו ילקוט של תלמיד אחר. 'מי הוא זה ואיזה הוא שהעז להניח כאן את חפציו', חשב בליבו, ובלא אומר ודברים תפס את הילקוט וזרקו בברוטאליות לעבר מושב מרוחק. כעבור מספר שניות, נכנס שמעון חבירו, שאף הוא מגושם ורע מעללים, וכשמצא את אותו ילקוט על כיסאו נהג בדיוק כקודמו - אחז בילקוט באכזריות ו'הטיסו' לעבר הספסל. לאחר מכן הגיע נחמן, בעל הילקוט, וכשפתח את ילקוטו חשכו עיניו... הנה הוא מגלה כי המחשב הנייד החדש שרכש בדמים רבים נופץ לרסיסים!...
עתה תובע בעל המחשב את שני עמיתיו לשלם בעד הנזק, אלא שכל אחד מהשניים טוען כי לא הוא זה שהזיק אלא חבירו...

10

מה הוא הדין במקרה זה?

תשובה

מו"ר שליט"א אמר כי לכאורה הדין הוא ששניהם פטורים בדיני אדם, שכן לא יודעים אנו מי שברו, האם ראובן או שמעון, וכלל גדול בדינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה".

11

דין זה דרשו רבותינו (בספרי) מן הפסוק בפרשת דברים (א', ט"ז): וּשְׁפַטְתָּם צְדִק צִדִּיק בְּצַדְקוֹ תֹּבֵעַ וּמִבֵּיא רְאִיּוֹת, זה עוֹטֵף טְלִיתוֹ וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי הִיא, זה חוֹרֵעַ וְיִירָתוֹ וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי הִיא, זה יוֹשֵׁב בַּחוּץ בֵּיתוֹ וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי הוּא, זה מַחְזִיג וְיִשְׁדְּהוּ וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי הוּא, לִכֵּן נֹאמַר: וּשְׁפַטְתָּם צְדִק, צִדִּיק בְּצַדְקוֹ תֹּבֵעַ וּמִבֵּיא רְאִיּוֹת, שִׁמְשַׁמְעוּ שִׁמְצַדִּיק עֲצֵמוֹ וְחֹבֵעַ וְאוֹמֵר טְלִית שְׁעֵלֶיךָ שְׁלִי הִיא, שִׁפְטוּהוּ יִיבִיא הַרְאִיָּה שֶׁהִיא שְׁלוֹ. דְּהֵינּוּ, אִפִּילוּ אִם הוּא צִדִּיק בְּצַדְקָתוֹ, אֵל תֹּאמְנוּ וְחֹבְעֵתוּ בְּלֹא רְאִיָּה, אֵלָּא וּפְטוֹק לֹא הֵדִין כִּי הַמוֹצִיא מִחִבְרֹו עָלָיו הַרְאִיָּה!

10

11

4

והוסיף מו"ר: אולם נראה שאם יעריכו את המרחק שזרק ראובן את המחשב, ויקבעו בבירור שבמרחק כזה ודאי ישבר המחשב - שלם ישלם ראובן. ואף על פי שגם שמעון זרקו. אין לחייבו כי 'מנא תבירא חבר' ורלי שבור שברו. ולכן שמעון פטור וראובן חייב!

וראיה לכך שאפשר לחייב על פי אומדנא, יש להביא מדברי הרמב"ם בהלכות ונו"ל ומזיק (פ"א הלכה י"ח) שכתב: "כשם שאומדין למיתה כך אומדין לזקין. ויידר! הרי שהכה חברו בצרור קטן שאין בו כדי להזיק, או בקיסם של עין קטן וחזל בו חבלה, שאין חפץ זה ראוי לעשותו - הרי זה פטור... לפיכך, צריכים העדים לידע כמה הזיק, ומביאין החפץ שהזיק בו לבית דין עד אומדין אותו ודנין עינין".

ונראה כי הוא הדין בנידון דנן, העדים שראו את הזריקה יעריכו אם בטוח כזה והמחשב נשבר, ואף יביאו את המחשב לבית דין ויעריכו את הדבר, ואם לפי האומדנא נשבר המחשב על ידי זריקת ראובן יחייבוהו בית דין ושמעון יפטר.

אנום אפשר לחלק בין המקרים, שהרמב"ם עוסק באופן שזרק אבן והנחבל וזיק, ובוה אם מעריכים שיש באבן כדי לחבול מחייבים את המזיק, אולם וישאלונו הרי לא יודעים אנו בברור מי שברו, ואולי שמעון הוא המזיק, ואם כן יש לעיין אם אפשר לחייב את המזיק על פי אומדנא. אך מכל מקום הדעת נוטה

(11) מע

(12) הו"מ, נר

(13) עילוי' הש"ס שם כ"ג

שם 1 ולא כ"י בו אלא להדליק יום אחד, כיצ' בשלמות פ' ויכלה איתא ולא כ"י בו להדליק אפי' יום אחד ופי' בשלילת שלום; שם 2 נעשה בו גם כ"י, כיצ' מה שהקדו' דלמה הולך הנס הרי שומאה דמור' גליבור כ' דכיון דהי' אז מוכת הבית כמבואר במהרש"א בחי'א ובדמכות ממי מחלי דקריין כמטובה כבש"א"ם וכמוכן לכן כיון דמטובה היא דבר המחלי' וראשי' לכל הבא אחרי' לכן הולך שיהי' כמטובה נמורס לא בדחיית שומאה ויהי' גי' מה שמבואר בצעלי' התוס' פה"ס פה"ס בקרובי אקדש דבין הדיוט' כיוס' שמש' לפעולה אסור בשומאה קרובים כ"ג והטעם גי' ככל' דכיון דהוא חיטבו והתחלתו לרי' שיהי' כמטובה לגמרי וכגיל' דג"ס מדוע' הרי' רי' י"ג א' דיה מהי' הקרי' ויהי' דכ' דע"ג דשומר כפי' גס' תפטר הידן מי' כיון דמטובה לכחלה מיהרה אין מלאה לומר ששומר ראשון הי' שלא כמטובה ככל' והכוונה גי' ככל' דכיון דהי' ראשון הוא שורס לכל הבא אחרי' (פ' ר"ט) וזכ"ס פ' כ' דיה עיקר מטובה כפי' דכ' שורס כמטובה שהיא הי' מטובה יחד ראשונה ככל' כרי' דהקרבן הראשון הוא עיקר ושורס לכל הבא אחרי' ממתי וע"כ כיון דהוא דבר שרשי' ועיקרי' לרי' שיהי' כפי'ו לגמרי [ומיש' כפי'ו מאן דאף דשומאה דמור' מי' כ"י כנס להרואת חיבתן על ה"ל' כ"ס גס' כש"ס ח"ל פ"ו פ"ו]:

1 בענין שתוכו רע או רגלים ממהרים לרוץ בשבילים שאינם מתוקנים. ועל כן כאשר ראיתם מראש שאינו הולך בדרך ישר ונוכה, היה לכם להבין שסופו להחמיץ ולקחות שיניים. כל זה לפי אותו מדרש.

אמנם לפי הש"ס משמעות "כולכם" שבבבאן¹⁸⁰ - בהסכמת כולם¹⁸¹. ופשיטא שלא באו למשה ששים רבוא לרבו, אלא אפילו לפי המדרש¹⁸² הפירוש - שלוחים מכל אופני אנשים, היינו פשוטים ומכובדים, תלמידי חכמים ועמי הארץ¹⁸³, אבל לפי הש"ס הלכו ראשי העדה בשליחות ובהסכמת כל העם מקצה¹⁸⁴. מה שאין כן בעמדם לפני הר סיני¹⁸⁵, ובאותו מעמד, אחר שהפסיק קול רעש עשרת הדברים, ועוד לא הספיקה השעה להתאסף ולחקור דעת ההמוני, ורק בעמידת הראשים לפני הר סיני שהיו המה והזקנים סמוכים יותר להר מכל העם וכל העם מאחוריהם, כמו שכתבתי בפרשת יתרו (שמות י"ט, ב), אז הלכו הראשים מרעת עצמם¹⁸⁶. ומובן היה להם שכמו שהמה חתו ויראו מפני פחד אותו מעמד, כ"ש המון העם הפחותים מהם, משום הכי לא שאלו דעתם והלכו מרעת עצמם, על כן כתיב על שמים¹⁸⁶.

(כב) ותקרבון אלי כולכם: פירש רש"י: בערבוביא, ולהלן הוא אומר וכו' (עכ"ל). כל זה מן המדרש¹⁷⁷. ולכאורה אינו ענין זה המוסר על דבר קל שהוא רק חסרון דרך ארץ בעוצם תוכחה על הדבר החמור מעשה המרגלים. ואמר חותני הגאון פוהר"י ז"ל¹⁷⁸, שבא זה המוסר להגדיל התוכחה לעיקר מעשה מרגלים. באשר היה להם להתנצל אשר מתחילה לא היה בזה פסול מחשבה, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל¹⁷⁹, ורק אח"כ ע"י השלוחים הרשעים שקלקלו הדבר. על כן הראה להם משה שלא כן הדבר, דבענין שבאמת הוא טוב הוא מתהלך מתחילה במסילת דרך ארץ, משא"כ

(3)

15) ומה שכתב רש"י בספר

1 השיבנו אבינו לתורתך וקרבתו מלבנו לעבודתך. נרץ להצין מה הלשון השיבו שהוא לשון של דבר שנאבד ורובה להחזירו וגם השני לשון דאלל עבודה אומרים וקרבתו. יש לומר כשיעשה דשמיא על פי שהוצא נספר בעלית התורה בשם הגר"א לבאר הגמ' נדה (ב) כשהתיקו במעי אמו מלמדן אותו כל החורה. כיון שצא לאור העולם בא מלאך וסטרטו ומשכחו וצ"ו והקשה ללכאורה אם משכח מה חועלה יש כמה שמלמדים, וסטרטו, דנאמח לפי קרובי החומר שהיו נכרחים, מגודל קדושת החורה לא היה שייך לנו לתפוס מהחורה כלום, אלא משום שהמלאך למד אתנו פעם, מאותו רישס יכולים לזכות לאיזה הצנה בהחורה עכשיו. (ועיין ציטט אלימלך פרשה יקרא ד"ה ישמעא קול אלה).

2 ולפי"ז יש לפרש מה שמחפלים כאן, השיבו אבינו לתורתך, דאף על פי שלומדים תורה, אבל צענוטיו הרבים אין זה כהצנת והשגת התורה שלמדנו עם המלאך, ועל זה מחפלים השיבו אבינו לתורתך מן לנו הצנה והשגה צתיה"ק כמו שהיתה לנו מקדם, מה שאין כן בעבודה, דתפילה הוה צמקוס העבודה צומנינו, ומחפלים לזכות לקרבת אלוקים בעבודתו יתב"ש.

1 חלות שם של תשמישי מצוה. ואפילו בישראל שהוא עם הארץ, ולא עסק בתורה כלל כל ימיו. מכ"מ קי"ל [ספ"ג דנדה] דבזמן שהולד במעי אמו, מלמדן אותו כל התורה כולה. ואף דאיתא התם, דכיון שבא לאור העולם, בא מלאך וסטרטו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה, אין הכוונה דמעשה שנולד, לא נשאר כל רושם ממה שלמד מקדם, דא"כ מ"ט למדוהו מתחילה כל התורה כולה, אם יודעים שלבסוף ישכיחוהו ממנו, ולא ישאר כלום מלימוד זה. אלא דאי מן ההכרח לומר [כן שמעתי בבאיור ענין זה ממור"ר הגריד"ס, שליט"א] דמה שמשכיחין ממנו ידיעותיו בתורה, הכל הוא לתועלת הולד ולטובתו, בכדי שיוכל להיות עמל ויגע בתורה בחייו, ואפילו לא היו משכיחין הימנו ידיעותיו בתורה, מסתמא בין כה וכה הי' שוכח מאליו, דכל תורה שהאדם לומד בלי יגיעה ועמל, אין לו קיום, דבן לילה היה ובן לילה אבד הימנו. ומה שמלמדן אותו לתחילה, בדאי נשאר רישומו ניכר מזה אפילו לאחר שסוטרין אותו על פיו להשכיחו, דמאותו הלימוד הוא שנוצר ונתהוה בנפשו של כל אדם מישראל האהבה הטבעית

את מואב ואל תתגר בם מלחמה" (ב, ט)

18) 8710

"לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם, ונראים להם כשהם מזויינים. לפיכך כתוב 'ויגר מואב מפני העם' - שהיו שוללים וכוזים אותם. אבל בני עמון נאמר 'ואל תתגר בם' - שום גריו, בשכר צניעות אמם, שלא פירסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב" (רש"י).

1 דבר אדם שעל ידי חסימת פיו מתקיים העולם - אומר ה"חפץ חיים" כבוד שמים. דוגמא לדבר: הכובש עצמו שלא לענות כאשר מבזים אותו בשעת

מריבה, וכמו שאמרו חז"ל: 'תולה ארץ על בלימה' - על מי העולם מתקיים על מי שכולם פיו בשעת מריבה".

2 יש בדבר משום מידה כנגד מידה. יש זמנים שעלידי העוונות מתרבים המקטרגים ומאיימים על קיומו של העולם. הצלת העולם בעת כזאת יכולה לבוא על ידי סתימת פיות המקטרגים. וכיצד זוכים לבלית פיהם? על ידי מידה קדושה זו של שתיקה

דוגמא לשכר הגדול הניתן עבור שתיקה מוצאים אנו כאן בענין לוט וזרעו לעיל (פסוק ה) אומר השי"י: 'יעשר עממין נתתי לו (לאברהם): שבעה לכס, וקניו וקניזו וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר. אחת מהן לעשו, והשתיים לבני לוט - בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו'. הרי לנו אדם כלוט, שנאמר עליו 'יהסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברהם ולא באלקינו' (רש"י בראשית יג, יא), בכל זאת כיון ששתק, זכה להיות נידון בענין הירושה כבנו של אברהם ומכאן נדון בקל וחומר לכמה טובות יזכה אדם מישראל כאשר יבלום את פיו מלהשיב בשעת מריבה.

3 בין יוצאי חלציו של לוט רואים אנו שינוי בין שכרם של בני מואב לבין שכרם של בני עמון, וגם זה בזכות שמירת הלשון. אצל מואב נאמר 'אל תתגר בם מלחמה', אבל מותר היה להתגרות בהם ולהפחידם. לעומת זאת, אצל בני עמון נאמר 'אל תתגר בם' - עצם ההתגרות נאסרה. פשר ההבדל. הבת הצעירה של לוט צנועה היתה ונקטה לשון נקיה ולא פירסמה גנות אביה כמו שעשתה אחותה הבכירה שקראה שם בנה מואב.

4 מכאן אומר ה"חפץ חיים", בפתחה ל'חובת השמירה', נוכל ללמוד בקל וחומר: ומה בנות לוט שלא נצטוו על נקיות הלשון, בכל זאת לא קיפח הקב"ה שכר שיחה נאה ונתן לצעירה שכרה לאחר מאות שנים, כל שכן אדם מישראל שדיבורו עומד ברומנו של עולם, ראוי הוא לשכר על שיחה נאה.

5 ומנין שאכן דיבורו של אדם מישראל חשוב כל-כך? מדיני הקדש, קידושין, נדרים ושבועות. על ידי דיבור קל אדם הופך חפץ חולין להקדש, אוסרו בהנאה, ומחייב את הנהנה ממנו בקרבן. וכן האומר לאשה יהרי את מקודשת לי ונותן לה פרוטה נעשית אשת איש ואסורה באיסור חמור על כל העולם. וכך גם דיני נדרים ושבועות.

6 ומאתר שכה גדול כח דיבורו של אדם מישראל, בוודאי ובוודאי שמשגיחים מלמעלה על כל הגה שמוציא מפיו, ומענישים אותו על חטאי הלשון. וכנגד זה מרבים בשכרו כאשר הוא בולם את פיו או כאשר הוא נזהר לדבר בלשון נקיה.

ד. גוף ישראל - תשמישי קדושה

1 ועל דרך זה הי' נראה לבאר ההבדל שבין גוף הישראלי לגוף הנכרי, דליכא מצות קבורה אלא בישראלים ולא בנכרים - דגוף הנכרי דינו כתשמישי מצוה, שאף אם בחייו עסק בגופו בז' מצוות ב"ג, מכ"מ לאחר זמן מצותן - נורקים. משא"כ גוף הישראלי דינו כתשמישי קדושה, ולכן אפילו לאחר מותו, אשר אז אין גופו ראוה עוד לעשות בו מצוות, מכ"מ דינו להיגנו, וזהו היסוד למצות קבורה במת ישראל. וצריך להבין הבדל זה שביניהם, דכמו שהישראל מצוה, ומ"ט מחלקינן ביניהם לרין את גוף הנכרי רק כתשמישי מצוה, ואת גוף הישראלי כתשמישי קדושה.

2 ועפ"י יסוד דברינו הקודמים הי' נראה לומר בבאיור הבדל זה, דדוקא גוף הישראל מפני שלמד תורה, יש בו חלות שם של תשמישי קדושה. אך גוף הנכרי, אף שעסק בקיום ז' מצוותיו, מכ"מ לא עסק בתורה, ואין לו אלא

16) 8710

6

צדקה שמקדמת את הגאולה

"ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיה א', כ"ז - מתוך הפטרת שבת "חזון")

בשתי צורות יכול האדם לקיים את מצות צדקה: האחת - על ידי נתינת ממון, והשנייה - על ידי לימוד תורה לאחרים. זאת משום ש"תורת חסד" נקראת תורה שלומד ומלמדה לאחרים. כאשר נלמד תורה ונלמד את כל רבבות בית ישראל - תיפדה ציון.

לבן כתוב (מלאכי ג', כ"ב): "זכרו תורת משה עבדי", וסמיך ליה (שם ג', כ"ג): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא". ללמדנו ששקידת התורה ולימוד התורה ברבים - "זכרו תורת משה עבדי" - ואין לנו יותר גדול ממשה רבינו שלימד תורה לאחרים, כך שיש בכוחם לקרב ביותר את ביאת משיח צדקנו ואליהו הנביא.

(17)

צדקה
ארכ

1

6

(7)